

ISTORIE VECHĂ

UN TOPOR DIN PRIMA EPOCĂ A FIERULUI DESCOPERIT LA MICEȘTI (JUD. ARGEȘ)

DRAGOȘ MĂNDESCU *

Un topor bipen din fier găsit întâmplător, în primăvara anului 2014, în pădurea din vestul comunei Micești, jud. Argeș, a ajuns prin donație, la scurtă vreme de la descoperire, în patrimoniul Muzeului Județean Argeș¹. Piesa (fig. 1) se prezintă într-o stare foarte bună de conservare, este întreagă, fără urme de deteriorare și cântărește 760 g. Este lucrată dintr-un fier de bună calitate, prin forjare și batere la cald. Are brațele egale, ușor curbate în jos, cu gaura pentru coadă (elipsoidală în partea de jos, cu diametrele de 3,5 x 2,2 cm, și rotundă în partea superioară cu diametrul de 2,7 cm) plasată transversal în zona mediană. Are o lungime de 18,7 cm, înălțimea este de 4,6 cm (ceva mai mare, de 4,8 cm, la capetele celor două tășuri), iar grosimea maximă în zona găurii pentru coadă este de 3,2 cm. În momentul donării, toporul purta încă pe suprafața sol de pădure, gălbui nisipos.

Locul descoperirii (fig. 2) se află pe culmea împădurită a Dealului Miceasca (cunoscut și cu denumirea de Dealul Văcăreasca), la o altitudine de 450 m, la circa 500 m nord de punctul „La Cetate”. Pădurea se află pe teritoriul comunei Micești, în vestul localității, aproape de limita cu comuna Budeasa. Satele cele mai apropiate de punctul descoperirii sunt, la 1 km către est – Micești (com. Micești), la 1,5 km către nord-vest – Brânzari (com. Budeasa) și, la numai 0,7 km către vest, chiar la baza versantului apusean al pădurii – Budeasa Mică (com. Budeasa). La finalizarea procedurilor obligatorii de conservare primară și apoi de restaurare, toporul a intrat în colecția arheologică a Muzeului Județean Argeș, sub nr. inv. I. V. 3983.

Disputa asupra originilor acestui tip de topor nu este încheiată, cu toate că sorgintea sud-egeică a formei pare asigurată, exemplare din bronz fiind prezente în Creta la începutul mileniului II a.Chr., de unde se vor răspândi către

* Muzeul Județean Argeș, Pitești.

¹ Mulțumim domnului Mihail Carpo (Priboieni, jud. Argeș), autorul descoperirii, pentru donație și pentru detaliile oferite pe teren, relative la locul exact în care piesa a fost găsită.

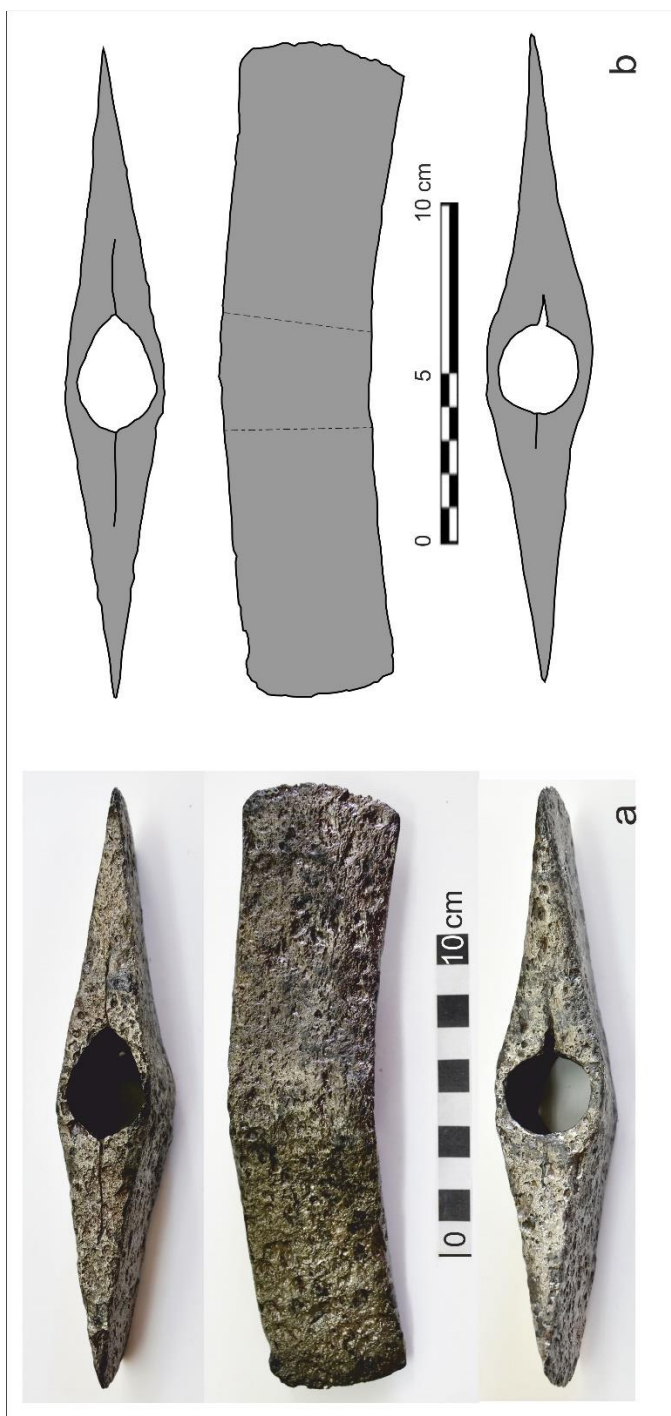

Fig. 1. Topor bipen din fier descoperit întâmplător în pădurea Miceasca, com. Micești, jud. Argeș. a) foto (de Dabiel Răcășanu); b) desen (de autor) / *Double edged axe in iron (stray find) from Miceasca forest, Micești commune, Argeș County. a) photo (by Daniel Răcășanu); b) drawing (by the author).*

nord, spre Peninsula Balcanică și Anatolia, și către est, în Levant². Direcția nordică a răspândirii tipului la un orizont cronologic corespunzător finalului epocii bronzului și începutului primei epoci a fierului este atestată numeroase exemplare în Albania (Mokër e Poshtme-Pogradec, Qeparo-Vlorë, Villë-Kukës, Quaf Marinzë-Fier, Sarande, Përparim, Navarice etc.)³ și de alte câteva piese, de asemenea din bronz, descoperite mai departe către nord, în Bulgaria, la Kus Tepe, Smerdjevo și Kalugerovo⁴. O a doua concepție creditează drept zonă de origine a toporului bipen Anatolia centrală și Cilicia, unde, în prima jumătate a mileniului II a.Chr, topoarele bipene din bronz se circumscriu tipul Emirdağ, cu descoperiri în localitatea eponimă, Tarsos și Kültepe⁵.

Nu este nici locul aici și nici rolul materialului de față în a se implica în aceste discuții și cu atât mai puțin în a da verdicte, însă în stadiul actual al problemei, ținând seama de ponderea și de densitatea descoperirilor dar și de soliditatea argumentațiilor, originea cretană a acestui tip de armă (dublată într-o oarecare măsură și de unele certe implicații cultice⁶, valențe sesizabile, de asemenea, și în lumea tracică până târziu, în cea de-a doua epocă a fierului⁷) ni se pare cea mai plauzibilă.

La nord de Dunăre, topoarele bipene (din fier, întrucât cele din bronz lipsesc cu excepția piesei de la Chirpăr⁸ și, poate, a celei fragmentare de la

² H.-G. Buchholz, *Doppelaxte und die Frage der Balkanbeziehungen des agaischen Kulturkreises*, în: A. G. Poulter (ed.), *Ancient Bulgaria. Papers presented to the International Symposium on the Ancient History and Archaeology of Bulgaria (University of Nottingham, 1981)*, Nottingham, 1983, p. 43-134; C. Pare, *Normative change at the start of the Iron Age: the case of Transylvania*, în: A. Esposito (ed.), *Autour du «banquet». Modèles de consommation et usages sociaux*, Éditions Universitaires de Dijon, Dijon, 2015, p. 282-283.

³ F. Prendi, *Die Bronzezeit und der Beginn der Eisenzeit in Albanien*, în: B. Hänsel (ed.), *Südosteuropa zwischen 1600 und 1000 v.Chr.*, Prähistorische Archäologie in Südosteuropa 1, Moreland Editions – Bad Bramstedt, Berlin, 1982, p. 220, fig. 10/4-8; M. Korkuti, *Die Siedlungen der Späten Bronze- und der Frühen Eisenzeit in Südwest-Albanien*, în aceeași publicație, p. 250, fig. 14/1-3.

⁴ V. Vasiliev, I. Aldea, H. Ciugudean, *Civilizația dacică timpurie în aria intracarpatică a României*.

Contribuții arheologice, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, p. 53

⁵ T. Stoyanov, *Sinope as a Trading and Cultural Agent in Thrace during the Classical and Early Hellenistic Periods*, în „Ancient Civilizations from Scythia to Siberia”, 16, 2010, p. 407-410, fig. 1/18; 2.

⁶ M. Haysom, *The double-axe: a contextual approach to the understanding of a Cretan symbol in the Neopalatial Period*, în „Oxford Journal of Archaeology”, 29, 2010, 1, p. 35-55.

⁷ Un exemplu relevant îl poate constitui celebra frescă cu scena vânătorii, din camera funerară a mormântului tracic de la Aleksandrovo (regiunea Haškovo, Bulgaria de sud-est), din sec. IV a.Chr.: G. Kitov, *New Thracian Frescoes from Bulgaria*, în „Minerva”, XIII, 2002, 3, p. 42-44. Vezi și B. Kull, *Tod und Apotheose*, în „Bericht der Römisch-Germanischen Kommission”, 78, 1997, p. 340-341.

⁸ A. Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien II*, *Prähistorische Bronzefunde*, IX, 5, C. H. Beck, München, 1975, p. 52-53, nr. catalog 237, pl. 31/237.

Izvoarele⁹, atribuite însă unor perioade mai vechi, chalcolitic, respectiv epoca bronzului) sunt elemente caracteristice pentru Hallstattul C și D. Cronologia primelor exemplare de la noi încă suscită discuții. Tipologic, topoarele de la Teleac și Bâlvănești, masive, late, cu gaură pentru coadă subdimensionată (cu un diametru surprinzător de redus), par a fi cele mai vechi, situate la un orizont cronologic corespunzător Hallstattului C¹⁰. Dacă acordăm credit interpretării propuse de Kurt Horedt piesei fragmentare din fier din depozitul de bronzuri de la Șomartin, în care vedea vestigiile unui topor bipen¹¹ (alte opinii înclină mai degrabă către forma toporului-ciocan¹²), atunci apariția acestui tip în zona noastră de interes poate fi ridicată și mai mult, până în Hallstatt B3. Apartenența la un complex arheologic din orizontul cronologic Hallstatt B atribuită unui topor bipen din fier descoperit în săpăturile din 1963 de la Cernatu¹³, deschidea posibilitatea ca acest exemplar să fie chiar mai vechi decât toporul de la Șomartin („încă în a doua jumătate a Hallstattului timpuriu”¹⁴), și anume din a doua jumătate a sec. X a.Chr.¹⁵. Descoperirea de la Cernatu a fost însă supusă unor mai vechi critici și primită cu rezerve în privința cronologiei¹⁶, astfel încât această datare extrem de timpurie a toporului bipen de acolo rămâne problematică. Nici chiar apariția unui al doilea exemplar în același sit (o descoperire întâmplătoare din 1980, urmată de sondaje arheologice)¹⁷ nu a fost în măsură să aducă clarificări suplimentare.

Din punct de vedere cultural-cronologic, toporul de la Micești aparține unei etape mai târzii a primei epoci a fierului (sec. VII-VI a.Chr.), etape căreia,

⁹ A. Vulpe, *Toporul de bronz cu două tăișuri de la Izvoarele (jud. Ilfov)*, în „Studii și cercetări de istorie veche”, 22, 1971, 3, p. 485-489, fig. 1.

¹⁰ V. Vasiliev, I. Aldea, H. Ciugudean, *op. cit.*, p. 53-54.

¹¹ K. Horedt, *Die Verwendung des Eisens in Rumänien bis in das 6. Jahrhundert v. u. Z.*, în „Dacia” N. S., VIII, 1964, p. 125, nr. catalog 17.

¹² A. László, *Începuturile metalurgiei fierului pe teritoriul României*, în „Studii și cercetări de istorie veche și arheologie”, 26, 1975, 1, p. 22, 29-30, nr. catalog 16, tabelul 1.

¹³ Z. Székely, *Beiträge zur Kenntnis der Frühhallstattzeit und zum Gebrauch des Eisens in Rumänien*, în „Dacia”, N. S., X, 1966, p. 210-211, fig. 3/4; 4/1.

¹⁴ A. László, *op. cit.*, 20, 29, nr. catalog 6, tabelul 1.

¹⁵ C. Pare, *op. cit.*, p. 281-282, fig. 11/6; Idem, *Frühes Eisen in Südeuropa: Die Ausbreitung einer technologischen Innovation am Übergang vom 2. zum 1. Jahrtausend v. Chr.*, în: E. Miroššayová, C. Pare, S. Stegmann-Rajtár (eds.), *Das nördliche Karpatenbecken in der Hallstattzeit. Wirtschaft, Handel und Kommunikation in früheisenzeitlichen Gesellschaften zwischen Ostalpen und Westpannonien*, Archaeolingua Alapítvány, Budapest, 2017, p. 67-69, fig. 18/6.

¹⁶ V. Vasiliev, *Probleme ale Hallstattului în Transilvania*, în „Acta Musei Napocensis”, 20, 1983, p. 46 și urm., unde consideră (vezi în special p. 50) că așezarea nu e mai veche de Hallstatt B3, plasându-se probabil la finalul Hallstattului B3 și la începutul Hallstattului C, cumva contemporană cu nivelul III de la Teleac; V. Vasiliev, I. Aldea, H. Ciugudean, *op. cit.*, p. 47, 54, nota 133.

¹⁷ Z. Székely, *Rezultatul ultimelor cercetări din județul Covasna, în așezări din epoca bronzului și prima vârstă a fierului*, în: M. D. Matei (red. resp.), *Materiale și cercetări arheologice – A XV-a Sesiune anuală de rapoarte (Muzeul Județean Brașov, 1981)*, București, 1983, p. 147, fig. 2/5.

în zona Subcarpaților Getici, îi corespunde evoluția grupului cultural Ferigile. Această variantă de armă este des întâlnită în Hallstatul mijlociu și târziu, îndeosebi în complexe funerare. Conform tipologiei topoarelor întocmită de Alexandru Vulpe pentru exemplarele din cimitirul de la Ferigile, piesa de la Micești se încadrează în forma A2, cu profilul ușor curbat, trăsătură caracteristică pieselor din Hallstattul târziu¹⁸.

Toporul bipen este prin excelență arma preferată de războinicii grupului Ferigile, fiind atestat, uneori în număr mare, în majoritatea cimitirelor: numai din necropola eponimă provin 21 de exemplare¹⁹. Chiar dacă apar doar sporadic, astfel de topoare nu lipsesc nici din mediile culturale învecinate: un exemplar în mormântul principal din tumulul 7 din necropola de la Bârsești²⁰, o altă piesă fiind descoperită la Gogoșu²¹. Ele apar nu numai în morminte, ci sunt descoperite și în așezări (două topoare găsite la Teleac)²² sau în alte tipuri de complexe, precum depozitele de bronzuri (două piese în depozitul de la Bâlvănești)²³.

O primă listă cu descoperirile de topoare bipene a fost furnizată de Alexandru Vulpe acum aproape șase decenii²⁴, conform căreia arealul predilect de răspândire al acestui tip de topor în prima epocă a fierului coincidea cu nordul Peninsulei Balcanice: Albania (Mati și un loc necunoscut), Serbia (Troianovic), Bosnia (Glasinac) și România (Bărboi, Bâlvănești, Ferigile, Bârsești și Aiud). Semnalarea unui topor bipen la Cristești, în mediul Ciumbrud s-a dovedit inexactă, informația primită de la Ioan-Horațiu Crișan și folosită de Vulpe fiind eronată. La scurtă vreme, chiar Ioan-Horațiu Crișan a clarificat situația din mormântul 9 de la Cristești, arătând că nu e vorba de un topor bipen, ci de un topor-ciocan²⁵. Această falsă semnalare a unui topor bipen în cadrul grupului Ciumbrud nu avea să rămână una izolată, ci se va repeta curând, chiar cu prilejul publicării necropolei eponime, sit în cadrul căruia Ștefan Ferenczi menționa descoperirea întâmplătoare a unui topor bipen din fier²⁶. Alexandru Vulpe

¹⁸ V. Vasiliev, I. Aldea, H. Ciugudean, *op. cit.*, p. 54, nota 169.

¹⁹ A. Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigile. Monografie arheologică*, Editura Academiei R.S.R., București, 1967, p. 62-63, pl. 19/12-15; 27.

²⁰ S. Morintz, *Săpăturile de la Bârsești-Vrancea (r. Vrancea, reg. Galați)*, în „Materiale și cercetări arheologice”, V, 1959, p. 358, fig. 5.

²¹ D. Berciu, E. Comșa, *Săpăturile arheologice de la Balta Verde și Gogoșu* (1949 și 1950), în „Materiale și cercetări arheologice”, II, 1956, p. 419, fig. 147/1; 181/8.

²² V. Vasiliev, I. Aldea, H. Ciugudean, *op. cit.*, p. 53, fig. 16/8-9.

²³ M. Petrescu-Dîmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, Editura Academiei R.S.R., București, 1977, p. 164, pl. 398/12.

²⁴ A. Vulpe, *Traci și iliri la sfârșitul primei epoci a fierului în Oltenia*, în „Studii și cercetări de istorie veche”, 13, 1962, 2, p. 310, nota 1.

²⁵ I. H. Crișan, *Săpături și sondaje în valea mijlocie a Mureșului*, în „Acta Musei Napocensis”, II, 1965, p. 61, neilustrat.

²⁶ Șt. Ferenczi, *Cimitirul scitic de la Ciumbrud – Partea I*, în „Acta Musei Napocensis”, II, 1965, p. 87, nr. catalog 10, neilustrat.

încearcă să dea de urma acestui topor în depozitul muzeului din Cluj, însă fără rezultat²⁷, pentru ca situația să fie, într-un final, clarificată de Valentin Vasilev, care arată că, în realitate, piesa respectivă era un topor-ciocan și nicidecum unul bipen, așa cum îl semnalase Ferenczi²⁸. De altfel, în monografia grupului Ciumbrud, Vasilev menționa numai un singur loc de descoperire a toporului bipen în respectivul mediu cultural transilvan, și anume în cimitirul de la Aiud (mormintele 1 și 8, fiecare cu câte un astfel de topor)²⁹. Această reticență în acceptarea toporului bipen se manifestă nu numai în grupul transilvan, ci și mai departe către nord-vest, în grupul Szentes-Vekerzug, unde, ca și în Ciumbrud sau în alte grupuri contemporane, precum cel vest-podolian³⁰, este preferat toporul-ciocan³¹. Putem cita numai o singură apariție a toporului bipen în mediul cultural Szentes-Vekerzug, și aceea atipică, sub forma unei piese miniaturale, foarte probabil cu rosturi cultice, găsită în cimitirul de la Vámosmikola-„Istvánmajor”, într-un mormânt de femeie³².

Reluată cinci ani mai târziu de același Alexandru Vulpe, cu ocazia publicării necropolei de la Ferigile, repertorierea descoperirilor de topoare bipene aducea puncte noi în România (Gogoșu, Teleac, Cernatu și Curtea de Argeș), dar și primele descoperiri din Bulgaria (Dobrina) și Macedonia (Trebeniște)³³.

De atunci și până acum, situația nu s-a schimbat prea mult în ceea ce privește arealul de răspândire în nordul Peninsulei Balcanice, crescând însă simțitor cantitatea descoperirilor. Surprinde numărul mare de piese găsite în Bulgaria, de la descoperi mai vechi și rămase în mare parte inedite (patru exemplare timpurii la Obrociște, o altă piesă timpurie la Markovo și un topor mai îngust, asemeni celor din grupul Ferigile, la Pet Mogili)³⁴, până la cele mai recente, precum cele două *labrys* scoase la lumină în 2005 și 2011 din reședința

²⁷ A. Vulpe, *Varia archaeologica (I)*, în „Thraco-Dacica”, VIII, 1987, p. 189, nota 48.

²⁸ V. Vasilev, *Sciții agatârși pe teritoriul României*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p. 90, nota 459.

²⁹ *Ibidem*, p. 90, pl. 15/1-2.

³⁰ A. Kozubová, *Hroby so železnými sekerkami na pohrebiskách zo staršej doby železnej v karpatsko-dunajskom priestore*, în „Zborník Slovenského Národného Múzea”, CIV (Archeológia, 20), 2010, p. 45-65.

³¹ T. Kemenczei, *Studien zu den Denkmälern skythisch geprägter Alföld Gruppe*, Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 2009, p. 39-43, 179-280, lista 2, pl. 4/6; 11/7; 13/12; 18/10; 20/1-4; 22/2-7 etc.

³² G. Laczus, M. Párducz, *The Scythian Age cemetery at Vámosmikola*, în „Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae”, XXI, 1969, 1-2, p. 221, fig. 3; M. Párducz, *The chronological and cultural position of the Scythian Age cemetery at Vámosmikola*, în aceeași publicație, p. 227.

³³ A. Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigile...*, p. 63, nota 125.

³⁴ Hr. Bujokliev, M. Domaradzki, G. Atanasov, *Văoráženie ot drevna Trakija*, Șumen, 1995, p. 53, nr. catalog 51-52.

odriză de la la Kozi Gramadi, Starosel (lângă Hisar)³⁵. În România, așezarea de la Teleac a livrat un al doilea exemplar (descoperit în locuința 18, din nivelul III de locuire), alături de cel descoperit întâmplător, în 1954³⁶, la fel și situl de la Cernatu (v. supra), iar în Muntenia nordică, în mormintele grupului Ferigile, au fost descoperite alte patru piese (una în tumulul 5 de la Cepari și trei în necropola de la Valea Stânii)³⁷. Totodată, în arealul estic de răspândire (Dobrogea meridională), o nouă piesă a apărut în inventarul tumulului 1 de la Profesor Zlatarski³⁸. Exemplarul miniatural depus în afara urnei mormântului 71 de la Bugeac II-„Ghețarie” trebuie exclus din repertoriere, întrucât nu aparține tipului³⁹.

Cercetarea noastră de suprafață în punctul în care a fost găsit toporul de la Micești, loc indicat cu siguranță de autorul descoperirii, a fost fără rezultat în privința asocierii cu alte eventuale vestigii. Toporul nu aparținuse vreunui complex arheologic situat pe culmea pădurii, ci era o piesă izolată, foarte probabil pierdută de posesorul său. De asemenea, nu i se poate stabili vreo relaționare cu cel mai apropiat punct de interes arheologic, și anume mica întăritură cunoscută drept „Cetate” sau „Cula lui Mircea”, aflată la circa 500 m sud, tot pe coama dealului. Atribuită inițial celei de-a doua epoci a fierului și epocii romane⁴⁰, această fortificație este una, foarte probabil, medievală, așa cum o arată și numele⁴¹. Cele mai apropiate situri arheologice din prima epocă a fierului, cu care poate fi eventual pus în legătură acest topor, sunt cimitirele de incinerare aparținând grupului Ferigile (fig. 2), de la Bunești-„Guia”, com. Mălureni⁴² (aflat la 8,5 km distanță către nord-vest, pe valea Argeșului) și Valea

³⁵ I. Hristov, *Kozi Gramadi - Odrysian royal residence and sanctuary*, în: R. Ivanov (ed.), *Thracian, Greek, Roman and Medieval cities, residences and fortresses in Bulgaria*, Sofia, 2015, p. 51, fig. 55-56.

³⁶ V. Vasiliev, I. Aldea, H. Ciugudean, *op. cit.*, p. 53, fig. 16/8-9.

³⁷ E. Popescu, A. Vulpe, *Nouvelles découvertes du type Ferigile*, în „Dacia” N. S., 26, 1982, p. 89, fig. 11/c; D. Măndescu, *New field researches on the Ferigile archaeological group from the Early Iron Age: Valea Stânii (Argeș county) necropolis*, în: M. Trefný (ed.), *The Early Iron Age in Central Europe. Proceedings of the conference held on the 2nd-4th of July 2015 in Hradec Králové, Czech Republic*, Hradec Králové – Karlovy Vary, 2018, p. 289, fig. 3/7; celelalte două exemplare recent descoperite la Valea Stânii sunt inedite.

³⁸ M. Mirčev, *Trakijski mogilen nekropol pri s. Prof. Zlatarski*, în „Izvestija Varnensko Arheologičesko Družestvo”, XIV, 1963, 27-28, fig. 3.

³⁹ M. Irimia, *Cercetări în necropola getică de la Bugeac, com. Ostrov, jud. Constanța*, în „Materiale și cercetări arheologice”, XVI, Tulcea, 1980, p. 219 („topor bipen”), neilustrat. Piesa este expusă în expoziția permanentă a Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța, unde se poate observa că aparține grupei „cu tășuri în cruce”.

⁴⁰ P. Dicu, *Așezarea geto-dacică fortificată și vestigiile romane de la Budeasa Mică*, în „Argesis”, IX, 2000, p. 37-40, pl. 1.

⁴¹ D. Măndescu, *Arheologia văii Râului Doamnei. Vestigii din preistorie până în epoca romană*, în „Argesis”, XIII, 2004, p. 118-120, fig. 13.

⁴² D. Măndescu, M. Păduraru, I. Dumitrescu, *Repertoriul arheologic al județului Argeș*, Editura

Stânii-„Vărzărie”, com. Țițești⁴³ (la 9,5 km către nord-est, pe valea Râului Târgului). Oricum, toporul nu a aparținut vreunui mormânt, dat fiind nu numai punctul în care a fost găsit, cu totul atipic pentru amplasamentul unor astfel de complexe funerare (știut fiind că necropolele grupului Ferigile sunt amplasate de regulă în locuri joase, aproape de cursurile de ape⁴⁴), dar și totala absență a urmelor de ardere de pe suprafața sa.

Fig. 2. Locul descoperirii toporului bipen de la Micești (1) și cele mai apropiate situri arheologice din prima epocă a fierului: necropolele de la Bunești-„Guia” (2) și Valea Stânii-„Vărzărie” (3) / *The double edged axe from Micești finding spot (1) and the nearest archaeological sites dating back from the Early Iron Age: the necropolises from Bunești-„Guia” (2) and Valea Stânii-„Vărzărie” (3).*

Cu toată această aparentă inexpressivitate, cel mai relevant detaliu oferit de piesa arheologică izolată prezentată aici ține tocmai de locul descoperirii. Către nord de punctul respectiv, Dealul Miceasca continuă pe direcția nord-nord-vest – sud-sud-est cu o altă denumire, și anume Dealul Oii, cu al său Drum al Oii, un drum de plai, pe culme, îndelung utilizat de ciobanii din Transilvania ce-și mânau turmele în transumanță⁴⁵. Mai departe către nord-vest, acest deal face joncțiunea cu Dealul Albeasca, cunoscut și cu denumirea de Plaiul Boi, un plai prelung, împânzit cu numeroși tumuli, datând probabil de la începuturile epocii

Istros, Brăila, p. 190, nr. catalog 570, s. v. „Vâlcelele”.

⁴³ D. Măndescu, *The necropolis from Valea Stânii (Argeș County) and a comparative approach to the Late Hallstatt Ferigile features*, în: V. Sîrbu (ed.), *Interdisciplinary Methods of Research for Prehistoric and Protohistoric Funerary Monuments. Proceedings of the 15th International Colloquium of Funerary Archaeology, Brăila, 20-22 May 2016* = „Istros”, XXII, 2016, p. 163-180; Idem, *New field researches ...*, p. 282-292.

⁴⁴ D. Măndescu, *The necropolis from Valea Stânii...*, p. 166, fig. 4.

⁴⁵ I. Cruceană, *Drumul Oii și alte drumuri moarte pe meleagurile argeșene*, în „Argesis”, VIII, 1999, p. 181-182.

bronzului. Grupurile de tumuli dispuși de asemenea liniar, mărginind probabil un străvechi drum de culme, continuă pe direcția vest și nord-vest, pe vârful Dealului Crucii sau Dealul Piperii⁴⁶.

Considerăm, prin urmare, că toate aceste culmi ale pădurilor din actualele comune argeșene Budeasa și Micești, ce urmează paralel cursul Râului Argeș aflat la circa 1,5 km către vest, au reprezentat încă din preistorie și până în pragul epocii moderne drumuri de plai intens circulate dinspre munte către câmpie și invers, inclusiv pentru turmele de animale aflate în permanență căutare de pășuni sau alte resurse vitale (sarea, de exemplu). Prezența toporului hallstattian pe muchea Dealului Miceasca, poate fi plauzibil explicată prin faptul că a fost pierdut pe un astfel de drum de plai, utilizat și în epoca fierului la fel ca și anterior, în epoca bronzului, de comunitățile foarte probabil pastorale de la care au rămas zecile de tumuli înșirați pe culme, și la fel ca și mai târziu, în evul mediu și în epoca modernă, de ciobanii ce-și purtau turmele pe Drumul Oii. În condițiile în care cunoaștem atât de puțin despre căile de comunicație – și de interacțiune totodată – utilizate de comunitățile pre- și protoistorice (cu atât mai puțin în cazul grupului Ferigile ale cărui așezări ne rămân, practic, necunoscute), această descoperire izolată își păstrează însemnătatea sa evidentă.

Mulțumiri. Această lucrare a fost realizată cu sprijinul unui grant al Ministerului Cercetării și Inovării, CNCS-UEFISCDI, număr proiect 90/2016, PN-III-P4-ID-PCCF-2016-0090, în cadrul programului PNCDI III.

AN EARLY IRON AGE AXE FOUND AT MICEȘTI (ARGEȘ COUNTY)

Abstract

The paper focuses on a stray find namely a double edged axe in iron dating back from the Early Iron Age (the 7th-6th centuries BC). The shape is peculiarly common for the Ferigile group from the northern part of Muntenia and Oltenia (21 exemplars were found only in the eponymous necropolis at Ferigile). The axe was found isolated on the top of an afforested hill and could not be linked to a certain archaeological complex. The closest incineration necropolis belonging to the Ferigile group (Bunești and Valea Stânii) is about 9 km to the northwest and northeast respectively, but anyway the axe does not belong to a funeral assemblage. The presence of the axe on the top of the hill is to put in connexion with an ancient route used especially by the pastoral communities from prehistory (Early Bronze Age) until the dawn of modern times. This work was supported by a grant of Ministry of Research and Innovation, CNCS - UEFISCDI, project number 90/2016, PN-III-P4-ID-PCCF-2016-0090, within PNCDI III.

⁴⁶ Vezi studiul D. Măndescu, I. Dumitrescu, M. Păduraru, I. A. Pițigoi, M. Miroiu, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Argeș. Comuna Budeasa*, în acest volum.